

1801 viste sig i Øresund, kaldte kronprins Frederik Københavns borgere til våben. Byens studenter reagerede omgående og i en begejstringsrus samlede over tusind – heraf mange ældre akademikere – i det til lejligheden oprettede Kronprinsens Livkorps.

Allerede den 31. marts var korpset formeret, udstyret med devisen »Videnskabens dyrkere for kongen og staden« og indsat som brandvagt i byen. Som begivenhederne udviklede sig den 2. april, blev Livkorpsets indsats dog særdeles begrænset. Men da englænderne få år senere igen gæstede staden, blev der som bekendt god brug for rappe brandfolk, og ved den lejlighed fik korpset sin ilddåb.

Indsatsen under bombardementet i septemberdagene i 1807 blev imidlertid også studenternes sidste optræden på slagmarken. Resten af krigen blev for korpset, der fra 1808 bar navnet Kongens Livkorps, en stille periode. Efter freden i 1814 blev det groft sagt alene båret oppe af Frederik VI's aldrig svigtende interesse for uniformerede korps, og kongens død indvarslede derfor Livkorpsets endeligt. Det gik hastigt ned ad bakke, og skønt det forbløffende nok først opløstes i 1864, eksisterede det fra 1849 kun på papiret.

Om dette korps' korte og ikke voldsomt glørværdige historie har Jørgen Hatting skrevet en lille, fornøjelig bog, der – skønt den til tider forekommer

vel langstrakt og petitesefyldt – giver et godt indtryk af Livkorpsets organisation, dets medlemmer og deres virke.

Bogen bygger især på Laurits Engelstofts udgivelse af kildematerialet vedr. studenterkorpsets første, bevægede år, hvor begejstringen var i top; men hertil kommer en strøm af beskrivelser, erindringer og optegnelser, som korpsets medlemmer har nedfældet om egne og kollegers oplevelser under kongens fane. For de var der jo alle sammen – de senere så kendte navne: først Grundtvig og Blicher, Ørsted og Ingemann og med en gæv Oehlen-schläger som kommandersergent – senere Lehmann, Paludan-Müller og H. C. Andersen, sidstnævnte som korporal! Det er faktisk kun Kierkegaard, der glimrer ved sit fravær, men han var også fra lægeligt hold erklæret »aldeles uegnet til tjeneste«.

Hatting beretter med humor om forholdet mellem universitetets studenter og hærens officerer, om Livkorpsets eksercits og de tilbagevendende øvelser på Fælleden, der nærmest havde karakter af rene folkeforlystelser. I sandhed ikke noget helt almindeligt detachment.

Bogen er forsynet med et godt billedmateriale, og en forfærdelig masse kække sange!

Per Willemoes Jørgensen

DET 20. ÅRHUNDREDE

Festskrift til Tage Kaarsted. Om Danmarks historie 1900-1920. (Odense Universitetsforlag, 1988). 395 s.

Redaktørerne af festskriftet til Tage Kaarsted har lagt et arbejde i, at gøre bogen mere helstøbt end de fleste fest-

skrifter. Det har de først og fremmest gjort ved at udstikke en forholdsvis snæver kronologisk ramme for bogens artikler, og det har de dernæst gjort ved at bede Troels Fink skrive en indledende oversigt over periodens danske historie. Bestræbelserne er lykke-

des, og festskriftet vil for fremtiden være obligatorisk læsning for alle, der arbejder med periodens historie.

Udover indledningen består bogen af 18 bidrag. 4 af disse behandler emner indenfor den økonomiske historie.

Per Boje og Anders Monrad Møller analyserer den industrielle udvikling 1890-1924 på grundlag af materiale fra Odense og foretager i den forbindelse en grundig undersøgelse af kildeværdien af Arbejds- og Fabrikstilsynets inspektionsprotokoller. Undersøgelsen vedrører ikke beretningernes værdi hvad angår den enkelte virksomhed, men derimod deres værdi som kilde til udviklingen i den samlede industri/håndværkssektor. Ved at sammenligne med industritællingerne kan man se, at inspektionsprotokollerne ikke er fuldstændige, og at deres dækningsgrad er forskellig fra år til år, omend årene efter 1913 er nogenlunde indbyrdes sammenlignelige. For industriudviklingens vedkommende bestyrker undersøgelsen den opfattelse, at året 1914, der ofte anvendes som økonomisk skel, i virkeligheden ikke var det, men tværtimod indgik i en konjunkturfase, der først fandt sin afslutning i 1920.

Hans Chr. Johansen belyser med Fyns Discontokasse som eksempel problemerne for de mindre banker med pengeregigheden under 1. Verdenskrig. Indlånene steg langt kraftigere end udlånene, uden at indlånsrenten faldt. Det gav bankerne store problemer med at få anbragt deres penge, men enden på det blev, at de mindre banker indsatte penge i de større. For Fyns Discontokasses vedkommende betød det, at pengene blev indsat i Landmandsbanken og Privatbanken i København. Pengerigigheden resulterede altså i en kapitalophobning i hovedstaden.

Søren Mørch skildrer C. M. T. Cold, der var udenrigsminister i regeringen

Neergaard i årene 1922-24, og som blev udsat for meget kraftige angreb, der gik ud på, at han havde spekuleret i sit eget selskabs (DFDS) aktier. Han benægtede kategorisk, men måtte indrømme, at det havde været tilfældet både i perioden frem til marts 1916 og igen i 1917-18. Han blev ligeledes beskyldt for at have spekuleret i forbindelse med et meget opsigtsvækkende interview, han gav i Berlingske Tidende i juli 1916, og som med et slag fik kurserne på DFDS-aktier til at falde med 60 pionts. Han benægtede at have spekuleret i sommeren 1916, og det modsatte er ikke bevist. Derimod kan Søren Mørch på grundlag af papirer fra bankinspektør H. Greens arkiv sandsynliggøre, at kredsen omkring Landmandsbanken havde forhåndskendskab til, at interviewet ville komme, og benyttede sig af det til at sælge. Denne viden stammede sandsynligvis fra Cold.

Mogens N. Pedersen foretager en perspektivrig analyse af en konflikt på M. P. Allerups Jernstøberi i Odense omkring 1913. Konflikten udviklede sig til at blive en belastning for fagbevægelsens sammenhold på højeste plan. Konflikten drejede sig om, hvorvidt ufaglærte måtte overtage nogle arbejdsopgaver, som hidtil havde været udført af faglærte formere. I sit forsøg på at bilægge striden tildelte De samvirkende Fagforbund Dansk Arbejdsmands Forbund en næse for dets medlemmers optræden i sagen. Men desuden fastslog De samvirkende Fagforbunds forretningsudvalg som princip, at løsningen på uoverensstemmelser mellem faglærte og ufaglærte burde ske ved, at de ufaglærte fagvis sluttede sig til de faglærtes organisationer. Det gik stik imod den linje, Lyngsø som formand for Dansk Arbejdsmands Forbund arbejdede på: at samle alle ufaglærte i ét forbund. Det var derfor helt fundamentale principper, der stod på

spil for for Dansk Arbejdsmands Forbund, og det lykkedes forbundet at få De samvirkende Fagforbund til at trække udtalelsen om principperne for forholdet mellem faglærte og ufaglærte tilbage. Mogens N. Pedersen viser den taktiske dygtighed, som Lyngsie ved denne lejlighed lagde for dagen.

4 af bidragene behandler sider af Ruslandsproblemet.

Erik Beukel skildrer det generelt meget spinkle informationsniveau i Danmark vedrørende udviklingen i Rusland efter oktoberrevolutionen. Den danske opinion var stort set baseret på ønsketænkning og grundlæggende fjendtlig overfor bolsjevismen, for socialdemokratiets vedkommende dog med et tydeligt omsving i slutningen af jan. 1918. Indtil da havde socialdemokratiets holdning været positiv, men efter at bolsjevikkerne havde opløst den demokratisk valgte konstituerende forsamling og indledt kamphandlinger mod Finland, ændrede socialdemokratiet opfattelse.

Vello Helk gør rede for det danske arbejde i Estland i 1919. Hovedvægten ligger på en beskrivelse af det korps af frivillige, Dansk-Baltisk Auxiliær Korps (DBAC), som i daglig tale blev kaldt Westenholz-korpset efter dets finansier, direktør Aage Westenholz. Der gøres i artiklen meget ud af de vanskeligheder, som bestræbelserne på at hverve et korps mødte i Danmark, mindre af den indsats korpset gjorde i Estland. Det kom i ilden og udførte sin største militære indsats i slutningen af juli og begyndelsen af august i kampe ved Ostrow syd for Pskov. Emnet er spændende og i virkeligheden for stort til at kunne behandles i artikelform. Således savner man oplysninger om den politiske og militære udvikling i Baltikum i perioden.

Bent Jensen fortæller hvordan Danmark i sensommeren 1919 af Storbri-

tannien blev tvunget til at give en repræsentant for sovjetregeringen, den senere udenrigsminister Litvinov opholdstilladelse i København. Han var blevet erklæret uønsket i Storbritannien, men kort efter blev englænderne interesseret i forhandlinger med russerne om engelske krigsfanger og statsborgere i Rusland og det blev nødvendigt at finde et neutralt sted, hvor forhandlingerne kunne foregå. Dertil udså englænderne sig København og vred armen rundt på regeringen Zahle, indtil den sagde ja. Regeringen gik meget modstræbende med til at give Litvinov opholdstilladelse, men da han først var i landet kviede den sig ved at smide ham ud igen af hensyn til de danske statsborgere i Rusland. Men englænderne mistede interessen i Litvinov i foråret 1920, og fra da af kom regeringen under fransk pres for at sende Litvinov ud af landet. Det lykkedes at slippe af med ham i september 1920, idet man fra dansk side nægtede ham indrejsetilladelse, efter at han havde været på en kort tur til Norge. Det var ikke helt i overensstemmelse med det indtryk man fra dansk side på forhånd havde givet nordmændene, så hele historien handler om at Danmark blev trynet af stormagterne og reddede sig ud af klemmen med ufine metoder ved at give sorteper videre til en småstat, som var mindre end os, og som vi ikke var bange for.

Curt Sørensen undersøger det paradoks, at en stor del af den syndikalistiske bevægelse, der fremfor noget havde kritiseret enhver form for centralisme, sluttede sig til kommunismen efter den russiske revolution. Fremstillingen koncentrerer sig om Chr. Christensen, der var den mest markante repræsentant for denne overgang. Nogen skarpt formuleret forklaring på skiftet anfører Curt Sørensen ikke, men skitserer i stedet »konturerne af en slags forklarings-

konstruktion«. Han peger på, at Chr. Christensens overgang må ses i sammenhæng med, at den syndikalistiske bevægelse ikke havde store resultater at fremvise, hvorimod kommunismen i venstreorienterede kredse havde det stærke argument, at den havde kunnet erobre magten i hvert fald i ét land. Dertil kan føjes, at den danske syndikalistiske bevægelse ikke havde nogen klar ideologi, fordi den mere var bestemt af, hvad den var imod, end hvad den var for, således at dens grundlæggende antireformisme i lyset af dens egne beskedne resultater godt kunne danne grundlag for en overgang til kommunismen, efter at denne havde vist sin revolutionære brugbarhed i praksis.

2 af bidragene behandler 1. Verdenskrig eller rettere virkninger af krigen.

Poul Thestrup gør rede for problemerne om varetransit, dvs. det danske videresalg af udenlandske varer under krigen. Der gives en udmærket beskrivelse af udviklingen i transithandelen og de voksende vanskeligheder, den mødte, indtil den stort set faldt bort fra 1917.

Kay Lundgreen-Nielsen skildrer det slesvigske spørgsmåls behandling på fredskonferencen og trækker parallel til det polske spørgsmåls behandling. Han kommer blandt andet ind på spørgsmålet om den 3. afstemningszone i Slesvig og karakteriserer forslaget om at oprette en sådan som ret harmløst set med samtidens øjne. Hvis denne karakteristik er rigtig, bliver regeringen Zahles voldsomme modstand mod 3. zone uforståelig. Nu er karakteristikken imidlertid heller ikke korrekt eller i hvert fald ikke dækkende. Ved at oprette en 3. afstemningszone udstræktes det område, hvis statslige tilhørsforhold blev gjort til et åbent spørgsmål. Det var ikke ufarligt, selvom områdets tilhørsforhold skulle afgøres ved en folkeafstemning, fordi der blev åbnet mu-

lighed for manipulation og fortolkning. Der var ingen garanti for, at resultatet af en folkeafstemning ville blive respekteret jvf. den intense debat i Danmark forud for den 14. marts 1920 om hvad man skulle gøre, hvis der var et stort dansk mindretal i Flensborg, og for den sags skyld også diskussionen og agitationen efter 14. marts, og jvf. manipulationerne efter afstemningen i Øvre-schlesien i 1921. Forslaget var derfor absolut set ikke harmløst, selvom det i sammenligning med så meget andet af det, der foregik på fredskonferencen, hørte hjemme i den beskedne ende.

3 bidrag behandler valgloven.

Jørgen Elklit foretager en grundig gennemgang af valg- og grundlovsspørgsmålet i Danmark 1905-1920. Artiklen starter med en meget nyttig og overskuelig gennemgang af valgretsbestemmelser og valgmåder til hhv. folketing og landsting. Derpå følger en gennemgang af grundlovsspørgsmålet frem til 1915. Elklit foretager en tolkning af begivenhedsforløbet ud fra nogle principielle politologiske overvejelser med inspiration hos den svenske professor Leif Lewin. Helt konkret anvender han det såkaldte taberperspektiv som tolkningsmodel og det fører til den konklusion, at der ikke kan gives en entydig tolkning af i dette tilfælde Højres strategi: »En sådan analyse kræver en viden om motiver og præferencer, som det ikke engang er sikkert, at Højres forhandlere i alle tilfælde havde gjort sig klart«. Det kan umiddelbart forekomme som et lidt magert resultat, men er det efter min mening ikke. Elklits analyse viser tydeligt fordelene ved at anvende et begrebsapparat, som systematiserer foreliggende tolkningsmuligheder og peger på de principielt foreliggende handlingsmuligheder og -vanskeligheder. I hvilket omfang et bestemt begivenhedsforløb svarer til teorierne, må afgøres ved den konkrete

undersøgelse, men der kommer en mærkbar fasthed og stringens i fremstillingen, når den udtrykkelig sættes i forhold til de overordnede teoretiske overvejelser, og Elklits redegørelse for grund- og valglov frem til 1915 er både klar og perspektivrig. Artiklen afsluttes med en kortere gennemgang af den videre udvikling frem til 1920. Dette afsnit har mere karakter af en afrunding af fremstillingen. Undervejs bliver der i en note polemiseret mod undertegnede. Det vedrører spørgsmålet om Venstres adfærd op til påskekrisen. Elklit mener ikke man kan vide, i hvilket omfang Venstre også var bestemt af modstand mod Rodes valglovsforslag og valglovsforliget mellem socialdemokrater, radikale og konservative. Herimod har jeg hævdet, at det var hensynet til det sønderjyske spørgsmåls betydning for Venstres vælgerinteresser, der var udslagsgivende for J. C. Christensens og dermed Venstres omsving, og at *det* i det konkrete begivenhedsforløb var den afgørende forudsætning for påskekrisen. Elklit indvender, at mandatmaksimeringshensynet (valgloven) i så fald skulle spille en tilsvarende rolle. Dette kan være teoretisk rigtigt, men hvis det skal have andet end teoretisk interesse, må Elklit positivt godtgøre eller i det mindste sandsynliggøre, at det i det konkrete begivenhedsforløb blev udslagsgivende. Det er evident, at hensynet til valgloven ikke tilskyndede Venstre til at skåne regeringen Zahle, tværtimod, men der er intet der tyder på, at det spillede en rolle i de afgørende situationer. Det var P. Graus trusler i Venstres partimøde, der fik J.C. til at svinge, og det var Vanggaard og ikke J.C. der sørgede for at P. Grau kom med til mødet, og valgloven spillede ikke nogen særlig rolle for Vanggaard. Uden P. Graus intervention havde Venstre ikke vedtaget en erklæring om valg og dermed givet grønt lys for en

aktion mod ministeriet. Elklits synspunkt kræver et positivt belæg, som han ikke bringer.

Jørgen Thomsen beskriver Christmas Møllers kandidatur på Fyn ved de 3 folketingsvalg i 1920. Han dumpede ved de 2 første valg, men blev valgt ind i september. At det tilsidst lykkedes ham at blive valgt skyldtes 3 forhold: Hans eget ihærdige arbejde, en ændring af valgloven i juni 1920, som gjorde det muligt for partierne at foretage sideordnet opstilling, og endelig at det lykkedes at skaffe Christmas Møller en ekstra opstillingskreds i Kerteminde.

Niels Thomsen foretager en edb-analyse af valgdeltagelsen 1906-1913 ud fra 5 variabler for hver valgkreds: Valgkredsens geografiske beliggenhed (6 regioner), urbaniseringsgrad, antal kandidater og deres partitilhørsforhold og stemmetal, vinderforspring (forskellen mellem vinderens og nr. 2's stemmeprocent) og valgdeltagelse (fordelt på kulturgeografiske undergrupper). Niels Thomsen undersøger alle mulige korrelationer mellem disse størrelser og når frem til at 2 forhold var af særlig betydning for valgdeltagelsen. For det første afstanden til valgstedet. Den forskel, der var mellem land og by med hensyn til valgdeltagelse, beror næsten udelukkende på forskellen i afstand til valgstedet. For det andet vinderforspringet. Jo mere sikker en kandidat var i sin kreds, jo lavere var valgdeltagelsen. Artiklen er kortfattet, men meget koncentreret og interessant ved sine operationaliseringer af de rejste problemstillinger.

De sidste 5 artikler behandler forskellige sider af dansk politik og samfundsliv i perioden.

Aage Trommer beskæftiger sig med 2 af de uniformerede drengekorps, FDF og DUI. 1902-03 indledte FDF (Frivilligt Dreng Forbund) sin aktivitet og ekspanderede derefter hurtigt.

Organisationen tog først og fremmest sigte på de drenge, som ikke i forvejen kom i kristelige organisationer. Tanken var at organisere dem i et fællesskab, som på en gang skulle skaffe dem udfoldelsesmuligheder og åbne deres øjne for de kristelige og patriotiske værdier. Med det program kan det ikke undre, at FDF blev opfattet som en ideologisk trussel af arbejderbevægelsen, og at denne oprettede en konkurrerende organisation, DUI (De unges idræt). Den fik en succesfuld start men stagnerede derefter. Aage Trommer rejser spørgsmålet om hvorfor det netop var på det tidspunkt, at uniformerede drengekorps skød op. Han peger på, at det kan ses som en naturlig fortsættelse af den foregående periodes organisering af de voksne. Dertil kan man måske pege på det forhold, at industrialiseringen – især efter forbudet mod børnearbejde – skabte en gruppe store drenge og unge, der ikke på samme måde som i tidligere tider var under en faders eller en mesters opsyn, og som ikke havde naturlige udfoldelsesmuligheder i byerne, således at der var et klart behov for organisationer som FDF og DUI.

Knud J. V. Jespersen skildrer forhistorien til og oprettelsen af Dansk Adelsforbund i 1908. Adelen var genstand for en tildels nedgørende kritik omkring århundredeskiftet, hvilket vakte harme og æggede til modstand, ikke mindst hos de yngre sønner, som ikke var truede af den bebudede lensafløsning og derfor var uden nogen særlig tilskyndelse til at holde en lav profil. Drivende kraft i arbejdet på at samle adelen til organiseret modstand var baron Christopher Zytphen-Adeler, og det lykkedes ham i 1908 trods majoratsbesiddernes modstand at få oprettet Dansk Adelsforbund. Til gengæld lykkedes det ham ikke at give forbundet et så offensivt tilsnit, som han egentlig havde ønsket. Hele dette begivenheds-

forløb var en stilfærdig og udramatisk dansk parallel til den samtidige kamp om det engelske overhus' stilling og den prøjsiske 3-klassers valgret. I Danmark var det politiske sprængstof taget ud af denne konflikt efter 1901, omend den privilegerede valgret til landstinget først forsvandt i 1915.

Helge Larsen giver en kort redegørelse for uddannelsessystemets udvikling 1901-1920 med særligt henblik på undervisningen af de 14-18 årige, som ikke gik i mellemskole og gymnasium. Der opstod eller videreførtes et system af almentdannende aftenskoler, som fik statsstøtte, og som blev en slags forløbere for senere tiders ungdoms- og efterskoler.

Jørn Henrik Petersen beskriver dansk socialforsorg 1891-1929 koncentreret om spørgsmålet forsorg eller forsikring. De 2 principper stod skarpt imod hinanden i den politiske debat, indtil man i 1921 vedtog invalideforsikringsloven. Man indførte forsorg, men kaldte det forsikring, og så kunne alle være glade. Sådan da, for under deflationspolitikken sidst i 20'erne blev de lovbestemte ydelser for høje i forhold til det faldende prisniveau. Regeringen Madsen-Mygdal fik så satsene nedsat ved lov, men det udløste et stormløb mod loven, idet modstanderne hævdede, at der var tale om et forsikringsforhold, som gav modtagerne kontraktligt fastsatte ydelser, og dem kunne man ikke nedsætte ved lov uden at forbyrde sig mod ejendomsrettens ukrænkelighed. Der fulgte en retssag gennem alle 3 retsinstanser, som endte med at højesteret fastslog, at loven ganske vist hed invalideforsikring, men at der reelt var tale om invalideforsorg, og at den private ejendomsret derfor ikke blev krænket, når man nedsatte ydelserne.

Erik Rasmussen portrætterer de 4 centrale ministerkolleger, som sammen med Ove Rode udgjorde kabinettet i

den 2. regering Zahle: C. Th. Zahle, Edv. Brandes, P. Munch og Erik Scaenius. Erik Rasmussen betoner, at det var sammenholdet mellem disse hver især stærke, men forskellige personligheder, som bar regeringen Zahle gennem de storme, som ministeriet var ude for i sin næsten 7-årige funktionsperiode.

Festskriftet afsluttes med en litteraturliste til de 20 års Danmarkshistorie på 6 sider og en liste over Tage Kaarsteds forfatterskab på 10 sider, og selvom litteraturlisten er tættere trykt end bibliografien over forfatterskabet, er der dog 2 ting der springer i øjnene, når man sammenligner de 6 sider med de 10. For det første at litteraturlisten ikke er komplet, for det andet, at rygterne om Kaarsteds flid ikke er overdrevne. Her står det sort på hvidt, og yderligere begrundelse for et så vellykket festskrift som det foreliggende kræves ikke.

Jørgen Fink

Ole Lange: *Jorden er ikke større ... H. N. Andersen, ØK og storpolitikken 1914-37*. (Gyldendal, 1988). 297 s.

ØK var i vid udstrækning H. N. Andersens værk. Det skildrede Ole Lange med megen, til dels for megen, sans for det muligt suspekte i sit første bind af biografien om H. N. Andersen, der udkom i 1986. Her i andet bind om tiden 1914 til H. N. Andersens død i 1937 er ØK blevet et velkonsolideret verdensforetagende, der voksede fra 16.000 ansatte i 1914 til omkring 20.000. Som ubestridt leder af dette foretagende, med sine fortsat gode internationale kontakter og sit uændret fortrolige forhold til Kongehuset havde H. N. Andersen de bedste muligheder for at øve betydelig politisk indflydelse. Og det

gjorde han, i stor stil og ikke uden succes. Det handler dette bind om, mens det i meget begrænset udstrækning handler om ØK.

Mindre end 10% af bogen belyser mere direkte forhold vedrørende ØK, selv om Ole Lange med rette flere gange fremhæver, at H. N. Andersens politiske initiativer og holdninger i høj grad var dikteret af ØK's interesser. Det gælder hans klare probritiske orientering. Den bundede uden tvivl i en ægte uvilje mod økonomisk-kulturelt at skulle være underlagt et Stortyskland, der for at fastholde en dominerende position ville foretage en stadig oprustning – Andersen havde ikke sympati for det militaristiske Preussen. Den var også begrundet i Danmarks sikkerhedspolitiske interesser, da han så den bedste garanti for dansk selvstændighed ikke i egen militær styrke, men i at andre magter som England og USA havde en egeninteresse i, at der var sikret fri adgang til Østersøen og det dertil hørende marked. Den probritiske orientering var imidlertid også klart i overensstemmelse med ØK's interesser, idet ØK's oversøiske aktiviteter i vid udstrækning forudsatte gode relationer til verdens største kolonimagt, ligesom H. N. Andersen var overbevist om, at kun i samarbejde med englænderne var det muligt at fjerne den tyske dominans i Baltikum. Hamborg og Bremen havde via Kielerkanalen et godt tag i Østersøhandelen. Den burde ifølge H. N. Andersen og andre ledende danske forretningsmænd i stedet gå over København. Københavns position var styrket med anlæggelsen af Frihavnen ved århundredskiftet og kunne yderligere styrkes ved uddybning af sejløbet mellem Amager og Saltholm, således som Andersen med udbytte gjorde gældende over for den danske regering.

Når den store del af bogen handler om H. N. Andersens politiske aktivite-